

סוג הבחינה: מבחן מתכונת

מבחן: מתכונת 1

מספר השאלון: 8281

שם התלמיד/ה: _____

ספרות עברית וכללית

שאלון 8281 (70%)

הוראות לנבחן

סוג הבחינה: מתכונת לבחינת בגרות

מועד הבחינה: תשפ"ז, 2027

מספר השאלון: 8281

ספרות עברית וכללית

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון: סיפור קצר

פרק שני: דרמה

פרק שלישי: רומאן ונובלה

פרק רביעי: שירה

יש לבחור בשלושה פרקים ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – $\frac{1}{3}$ נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות:

(1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם לענות עליה.

(2) יש לשים לב לכתב, לכתב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – סיפור קצר

אם בחרתם בפרק זה ענו על שתיים מן השאלות 1-4 (לכל שאלה – 16% נקודות).
שימו לב: בשאלות 1-2 אפשר לענות גם על פי הסיפור "חג מולד אחד" מאת טרומן קפוטה.
אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.

1. חפץ סמלי

(16% נקודות)

בסיפורים קצרים רבים חפץ אחד חוזר כמה פעמים במהלך העלילה, ומשמעותו הולכת ומעמיקה.
בחרו בחפץ כזה בסיפור קצר שלמדתם. תארו שתי הופעות של החפץ בסיפור, והסבירו מה הוא מלמד על
הדמות המרכזית ועל משמעות הסיפור.

2. שם הסיפור

(16% נקודות)

שמו של סיפור קצר יכול להתפרש ביותר ממובן אחד, ומשמעותו מתבררת לקורא בהדרגה, במהלך הקריאה.
הסבירו שתי משמעויות של שם הסיפור בסיפור קצר שלמדתם, והראו כיצד כל אחת מהן מתבררת במהלך
העלילה.
מה תורם הצירוף של שתי המשמעויות להבנת הסיפור?

3. חג מולד אחד

(16% נקודות)

חג מולד אחד / טרומן קפוטה

בסיפור "חג מולד אחד" המספר הוא באדי המבוגר, הנזכר בחג מולד אחד מילדותו.
הסבירו והדגישו כיצד השילוב בין נקודת המבט של באדי הילד ובין נקודת המבט של באדי המבוגר תורם
להבנת הסיפור.

4. סיפור שלא נלמד

(16% נקודות)

(ראו בנספח: השען)

סיפור שלא נלמד

לפניכם הסיפור "השען". קראו אותו, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

א. בסיפור מתפתח קשר בין ליאון ובין הנערה.

תארו את התפתחות הקשר ביניהם, והסבירו והדגישו את דבריכם על פי שלושה פרטים מן הסיפור.

(10 נקודות)

- ב. בסוף הסיפור הנערה משאירה את השעון בחנות.
הסבירו את משמעות הסיום. בתשובתכם התייחסו לשעונים התלויים על הקיר.
(6% נקודות)

פרק שני – דרמה

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 5–8 (33% נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"
טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

5. טרגדיה – אזהרות ונבואות (33% נקודות)

בטרגדיות רבות הגיבור הטרגי מקבל אזהרות, רמזים או נבואות, אך אינו מבין אותם או מסרב לשמוע להם. תארו שתי סצנות בטרגדיה שלמדתם שבהן הגיבור מקבל אזהרה, רמז או נבואה, והסבירו את תגובתו בכל אחת מהן.
כיצד תגובות אלה תורמות להתפתחות העלילה ולעיצוב דמותו של הגיבור הטרגי?

6. טרגדיה – בדידות הגיבור (33% נקודות)

גיבורים טרגיים רבים נותרים בודדים מול גורלם: הם מתרחקים מן הקרובים להם, והסובבים אותם נוטשים אותם.
תארו את התהליך שבו הגיבור הטרגי בטרגדיה שלמדתם נעשה בודד, והסבירו מה גורם לבדידותו. הסבירו כיצד הבדידות תורמת לעיצובו כגיבור טרגי ולמשמעות הטרגדיה. הדגימו את דבריכם.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

7. מחזה מודרני – סוד וחשיפה (33% נקודות)

במחזות מודרניים רבים דמות מרכזית שומרת סוד, וחשיפתו משנה את היחסים בין הדמויות. תארו את הסוד במחזה שלמדתם, והסבירו מדוע הדמות שומרת אותו. הסבירו והדגימו כיצד הסוד נחשף, ומה מלמדת חשיפתו על משמעות המחזה.

8. מחזה מודרני – אשליה ומציאות (33% נקודות)

במחזות מודרניים רבים דמות מרכזית נאחזת באשליה כדי להתמודד עם מציאות קשה. תארו את האשליה שבה נאחזת דמות מרכזית במחזה שלמדתם, והסבירו מדוע היא זקוקה לה. הסבירו והדגימו כיצד העימות בין האשליה למציאות בא לידי ביטוי בשתי סצנות מן המחזה.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 9–11 (33% נקודות).
שימו לב: בשאלות 9–10 אפשר לענות גם על פי הרומאן "1984" מאת ג'ורג' אורוול.

9. מקום ומרחב

(33% נקודות)

ברומאנים ובנובלות רבים המקום שבו מתרחשת העלילה אינו רק רקע, אלא חלק מן המשמעות. בחרו בשני מקומות ברומאן או בנובלה שלמדתם. תארו כל אחד מהם, והסבירו מה הוא מלמד על הדמויות הקשורות אליו.
מה מלמד הניגוד (או הקשר) בין שני המקומות על משמעות היצירה? הדגימו את דבריכם.

10. יחיד וחברה

(33% נקודות)

ביצירות רבות דמות מרכזית אינה נוהגת לפי המוסכמות של החברה שבה היא חיה. תארו דמות כזו ברומאן או בנובלה שלמדתם, והסבירו כיצד החברה מגיבה להתנהגותה. מה מלמד המפגש בין הדמות ובין החברה על משמעות היצירה? הדגימו את דבריכם.

11. 1984

(33% נקודות)

1984 / ג'ורג' אורוול

ברומאן "1984" המפלגה שולטת לא רק בהווה של האזרחים אלא גם בעבר ובזיכרון שלהם. הסבירו והדגימו שתי דרכים שבהן המפלגה שולטת בעבר ובזיכרון. תארו שני ניסיונות של וינסטון סמית' לשמר את העבר או את זיכרונו, והסבירו מה מלמד גורלם על משמעות הרומאן.

פרק רביעי – שירה

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שתיים מן השאלות 12–28 (לכל שאלה – 16% נקודות).

קובץ ב

12. ישנה בחיק ילדות – יהודה הלוי

(16% נקודות)

(ראו בנספח: ישנה בחיק ילדות)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בשיר משחקי מילים רבים (צימודים), למשל: "נְעוּרִים כְּנַעֲרֵת נְנַעְרוּ" (טור 1), "דָּאִי כְּדָרוֹר לְמָצָא דָּרוֹר" (טור 4).

בחרו בשני צימודים בשיר – אחד מן הצימודים שלעיל ואחד נוסף – והסבירו את התרומה של כל אחד מהם להבנת המסר של הדובר לנפשו.

13. זמן הנערות חלף – טדרוס אבולעאפיה

(16% נקודות)

(ראו בנספח: זמן הנערות חלף)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

כל טורי השיר מסתיימים באותו חרוז (למשל: "וְהֵלֵךְ", "וְהֵשֵׁלֵךְ", "בְּמִשְׁלֵךְ"), ומילים מן השורש מִלֵּךְ חוזרות בשיר כמה פעמים.

הסבירו את התרומה של החריזה ושל החזרה על השורש מִלֵּךְ להבנת עמדתו של הדובר. בתשובתכם התייחסו גם לטור האחרון.

14. הכניסיני תחת כנפך – חיים נחמן ביאליק

(16% נקודות)

(ראו בנספח: הכניסיני תחת כנפך)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בבתים 2–4 הטור האחרון קצר משאר הטורים: "הֵיכֵן נְעוּרֵי?", "מִה־זֹאת אֶהְבֶּה?", "אֵין לִי דָבָר." הסבירו את התרומה של הטורים הקצרים האלה להבעת מצבו של הדובר, ואת הקשר בינם ובין הבקשה "וְיִהְיֶה חֵיקְךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי, / קִנְיָתְפִלּוֹתֵי הַנְּדָחוֹת".

15. היא יושבה לחלון – חיים נחמן ביאליק

(16% נקודות)

(ראו בנספח: היא יושבה לחלון)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שיר זה בנוי בדומה לשיר עם.

הסבירו והדגימו שני מאפיינים של שיר עם בשיר, ואת התרומה של כל אחד מהם להבעת רגשותיו של הדובר.

16. זמר נוגה – רחל

(16% נקודות)

(ראו בנספח: זמר נוגה)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

השיר נחתם בדימוי "כְּחִפּוֹת רָחֵל לְדוֹדָהּ" (בית 3).

הסבירו את הרמיזה המקראית שבדימוי זה ואת התרומה שלה להבנת עמדתה של הדוברת.

הסבירו גם את הקשר בין סיום השיר ובין שם השיר.

17. ימים לבנים – לאה גולדברג

(16% נקודות)

(ראו בנספח: ימים לבנים)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
הטור "גִּשְׁרִים יִשְׁרִים וְגִבֻּהִים בֵּין אֶתְמוֹל וּמָחָר" (בית 1) חוזר בסוף השיר בשינוי: "יִשְׁרִים וְגִבֻּהִים הַגִּשְׁרִים בֵּין אֶתְמוֹל וּמָחָר" (בית 3).
הסבירו את הדימוי של הגשרים, ואת התרומה של החזרה בשינוי להבנת מצבה של הדוברת בסוף השיר.

18. עוד חוזר הניגון – נתן אלתרמן

(16% נקודות)

(ראו בנספח: עוד חוזר הניגון)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
בבית הראשון חוזרת המילה "עוד" שלוש פעמים: "עוד חוזר הניגון", "וְהִדְרֶךְ עוֹדֶנָּה", "מִצְפִּים עוֹד לֶךְ".
הסבירו את משמעות החזרה על המילה "עוד".
הסבירו והדגישו כיצד המצלול של השיר (חריזה, חזרה על צלילים, קצב) הופך את השיר עצמו ל"ניגון" החוזר אל עובר האורח.

19. להשאיר – שלמה טנאי

(16% נקודות)

(ראו בנספח: לְהַשְׁאִיר)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
בשיר חוזרים פעלים מתחום הדיבור והסיפור: "לומר", "אומר", "מספר".
הסבירו כיצד פעלים אלה מאפשרים לקרוא את השיר גם כשיר על הכתיבה ועל השירה (שיר ארס-פואטי).
הסבירו והדגישו את התרומה של הניגוד בין אור לחושך בשיר להבנת עמדתו של הדובר.

קובץ 1

20. בכל לבי אמת – יהודה הלוי

(16% נקודות)

(ראו בנספח: בְּכָל לִבִּי אֱמֶת)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
בשיר מתוארים יחסיו של הדובר עם האל ועם בני האדם.
הסבירו את הניגוד בין "קְלוֹנִי" ובין "כְּבוֹדִי" בטור 4, ואת הקשר בינו ובין השאלות "וְאֵיךְ אֶלֶךְ לְבִדִּי?" ו"וְאֵיךְ אֶשֶׁב יְחִידִי?" בטור 2.

21. שחי לאל – שלמה אבן גבירול

(16% נקודות)

(ראו בנספח: שְׁחִי לְאֵל)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
השוו בין מה שהדובר מבקש מנשמתו בפתחת השיר (טור 1) ובין מה שהוא מבקש ממנה בסיום השיר (טורים 6–7).
הסבירו את השינוי ואת משמעותו. בתשובתכם התייחסו לשאלה "וְלִמָּה תִרְדְּפִי הַבֵּל וְלִמָּה?" (טור 2).

22. לבדי – חיים נחמן ביאליק

(16% נקודות)

(ראו בנספח: לבדי)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
בשיר יש רמיזות למקורות מן המקרא ומן המסורת היהודית.
בחרו בשתיים מהן, והסבירו כיצד כל אחת מהן תורמת להבנת היחסים בין הדובר ובין השכינה.

23. ים הדממה פולט סודות – חיים נחמן ביאליק

(16% נקודות)

(ראו בנספח: ים הדממה פולט סודות)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
בשיר מופיעים צירופים מתחום המים: "ים הדממה", "שאון הנחל", "ים המושפים", "מעין טהור".
בחרו בשניים מן הצירופים האלה, הסבירו את משמעותם בשיר, והסבירו את התרומה של מוטיב המים להבנת עולמו של הדובר.

24. אמת אחת ולא שתיים – אורי צבי גרינברג

(16% נקודות)

(ראו בנספח: אמת אחת ולא שתיים)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
הדובר בשיר מדבר בקולו של נביא: הוא מוכיח את קהלו, מזהיר אותו מפני פורענות, ומשמיע חזון על העתיד.
הסבירו והדגישו קביעה זו על פי הבית השישי ועל פי הבית האחרון.
מה תורם הקול הנבואי להבנת עמדתו של הדובר כלפי קהלו?

25. ירושה – חיים גורי

(16% נקודות)

(ראו בנספח: ירשה)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
בשיר מופיעים ביטויי זמן רבים, למשל: "האיל בא אחרון", "בצעת יומו ערב", "הוא חי ימים רבים", "את השעה הקיאה".
הסבירו והדגישו כיצד ביטויי הזמן בשיר מעצבים את היחס בין רגע אחד ובין חיים שלמים ודורות רבים.
בתשובתכם התייחסו גם לטורים "ולא ידע אברהם כי הוא / משיב לשאלת הילד" (בית 1).

26. מזמור – אדמיאל קוסמן

(16% נקודות)

(ראו בנספח: מזמור)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
בשיר חוזרות מילים וצירופים רבים, למשל: "אמן", "שְׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָנוּ", "קִטְנִיטִים", "בְּגִדְלֵךְ זֶרֶת". הטורים בשיר ארוכים מאוד, והמשפטים עוברים מטור לטור.
הסבירו את התרומה של החזרות ושל אורך הטורים לעיצוב התפילה בשיר.
בתשובתכם התייחסו גם לסיום השיר: "וְנִהְלֵךְ עַל כָּךְ, אֱמִן".

27. תביא איזה חידוש – אלחנן ניר

(16% נקודות)

(ראו בנספח: תביא איזה חידוש)

קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.
עמדתו של הדובר כלפי הנמען בשיר מורכבת: יש בה תביעה, תלונה ואפילו עקיצה, ויש בה גם תלות ואמונה.
הסבירו והדגישו קביעה זו.
בתשובתכם התייחסו לטור שבסוגריים ("אֶפְלוּ לֹא אֵיפֹה הָיִיתָ בְּשׁוֹאָה") ולשני הטורים האחרונים בשיר.

28. שיר שלא נלמד

(16% נקודות)

(ראו בנספח: גן נעול)

שיר שלא נלמד

לפניכם השיר "גן נעול" מאת רחל*. קראו אותו, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

א. על פי הבית הראשון, מה מבקשת הדוברת, ומה מונע ממנה להשיג זאת?
הסבירו את התרומה של השאלות ושל הדימויים בבית זה להבנת מצבה.

(10 נקודות)

ב. "גן נעול – אדם." (בית 2)

הסבירו את המטפורה, ואת השאלה שבסוף השיר. בתשובתכם התייחסו לסיפור מן המקרא שאליה רומזת השאלה.

(6% נקודות)

נספח – הטקסטים

השען

החנות של ליאון הייתה צרה כל כך, שאם נכנסו אליה שני לקוחות בבת אחת, אחד מהם נאלץ לחכות בחוץ. על הקיר שמאחורי הדלפק היו תלויים עשרות שעונים, ואף אחד מהם לא הראה את אותה השעה. ליאון לא כיוון אותם. "שעון שמראה את השעה הנכונה הוא שעון משעמם," נהג לומר לבנו, בימים שעוד היה בא לבקר. "רק שעון מקולקל יודע לספר משהו."

ביום שלישי אחד, קצת לפני הסגירה, נכנסה נערה כבת שש־עשרה, במעיל צבאי גדול מדי, והניחה על הדלפק שעון יד ישן עם רצועת עור סדוקה. "הוא עמד," אמרה. ליאון הפך את השעון, קירב אותו אל המנורה והקשיב. "הוא לא עמד היום. הוא עומד כבר הרבה זמן."

"שבעה חודשים," אמרה הנערה. "אפשר לתקן?"

ליאון הניח את השעון על הדלפק. "אפשר לתקן הכול. השאלה היא אם כדאי. חלקים לדגם הזה כבר לא מייצרים. במחיר של התיקון תקני שלושה שעונים חדשים, שיראו לך גם את מזג האוויר וגם את הדופק." הוא חייך, אבל היא לא חייכה בחזרה. "אני לא צריכה שעון," אמרה. "אני צריכה את השעון הזה."

הוא אמר לה לחזור בעוד שבוע. היא חזרה למחרת. ישבה על השרפרף ליד הדלת, ליד שעון המטוטלת הגדול שבפינה, ולא אמרה דבר. ליאון ניסה להתעלם ממנה. הוא החליף סוללה לאישה עם כלב, הידק רצועה לחייל, וכל אותה העת הרגיש את עיניה עוקבות אחרי ידיו. בשש סגר את החנות. היא קמה, אמרה "תודה", כאילו עשה משהו, והלכה.

היא באה גם ביום רביעי, וגם ביום חמישי. ביום חמישי פתח ליאון, בלי שהחליט לעשות זאת, את המכסה האחורי של השעון. בפנים היה אבק דק, ובין גלגלי השיניים נתקע גרגר חול אחד, צהוב, שלא היה אמור להיות שם. "מאיפה החול?" שאל. "מאבא שלי," אמרה. ליאון לא שאל עוד דבר. הוא הוציא את הגרגר בפינצטה והניח אותו על פיסת נייר לבנה, והנערה קיפלה את הנייר בזהירות ושמה אותו בכיס המעיל.

בשבוע שאחר כך כבר דיברו. היא סיפרה לו שאביה היה מכוון את השעון בכל מוצאי שבת, "גם כשלא היה צריך", ושליאון עצמו תיקן לו פעם את הרצועה, לפני שנים, ולא לקח ממנו כסף. ליאון לא זכר. הוא סיפר לה על בנו, שגר עכשיו רחוק, ועל כך שכל השעונים על הקיר מראים שעה אחרת "כי בכל מקום בעולם מישוהו מחכה למשהו אחר". היא אמרה שזה לא נכון, שהם פשוט מקולקלים, והוא צחק בפעם הראשונה מזה זמן רב.

את החלק החסר מצא לבסוף בקופסת פח שעמדה במגירה התחתונה עוד מימי אביו. כשהשעון התחיל לתקתק, ליאון לא קרא לאיש. הוא קירב אותו לאוזנו, הקשיב רגע ארוך, ואחר כך הניח אותו על הדלפק, פניו כלפי מטה, כמו שמניחים מכתב שעוד לא קראו.

הנערה באה בשש פחות רבע. ליאון הושיט לה את השעון. היא הצמידה אותו לאוזנה ועצמה את עיניה. אחר כך, לאט, סובבה את הכתר עד שהמחוגים עמדו על אחת־עשרה וחמש דקות.

"זאת לא השעה עכשיו," אמר ליאון.

"אני יודעת," אמרה. "זאת השעה שבה הוא עמד."

היא קמה ותלתה את השעון על הקיר, על המסמר הריק היחיד, בין שעון שהראה שלוש לשעון שהראה תשע. "אפשר שהוא יישאר פה?" שאלה. "פה הוא יתקתק, ואני אדע איפה הוא."

ליאון רצה לומר לה שזה לא מקום לשעון יד, שהוא יאסוף אבק, שבעוד שנה איש לא יזכור למי הוא שייך. במקום זה הוציא מן המגירה תווית קטנה, כתב עליה בכתב ידו הצפוף "לא למכירה", ותלה אותה מתחת לשעון. כשהנערה הלכה, הוא לא סגר את החנות. הוא ישב עוד זמן רב מול הקיר והקשיב, ונדמה היה לו שבפעם הראשונה מזה שנים כל השעונים מתקתקים באותו קצב.

טקסט מקורי

ישנה בחיק ילדות

יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים כנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעלך / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

זמן הנערות חלף

טדרוס אבולעאפיה

זמן הנערות חלף והלך – / ולעבד אל אני צועק ונמלך
ושב כל בטחוני על אדני / והוטל כל יהבי בו והשלך.
ובמה, בן אנוש, יגאה לבבך / בממלכה שפלה שבחדלך?
הלא כל היצור עפר ואפר – / ואיך תגאה עלי עפר במשלך?
וממשלת זמן אמצא, ואתאב / מצא מסלול לעולם בא ומהלך.
ואמרת לי לץ, כי רם לבבו / למען בזמן משל ומלך:
"אני אמלך בעולם הנפשות – / ועל עולם מלכך לך מלך-לך!"

הכניסיני תחת כנפך

חיים נחמן ביאליק

הכניסיני תחת כנפך,

והיי לי אם ואחות,

ויהי חיקך מקלט ראשי,

קן-תפלותי הנדחות.

ובעת רחמים, ביה-השמשות,

שחי ואגל לך סוד יסורי:

אומרים, יש בעולם נעורים —

היכן נעורי?

ועוד רז אחד לך אֶתֹודָה:
נפְשִׁי נשְׁרָפָה בְּלִהְבָּה;
אומְרִים, אֶהְבָּה יֵשׁ בְּעוֹלָם —
מִה־זֹאת אֶהְבָּה?

הכּוֹכְבִים רָמוּ אוֹתִי,
הִזָּה חֵלוֹם — אֵךְ גַּם הוּא עֶבֶר;
עֲתָה אֵין לִי כְלוֹם בְּעוֹלָם —
אֵין לִי דָבָר.

הכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנֶפֶךְ,
וְהִי לִי אֵם וְאֶחָוָה,
וְיִהי חִיקְךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קֶן־תְּפִלוֹתִי הַנְּדָחוֹת.

היא יושֶׁבֶה לַחֲלוֹן

חיים נחמן ביאליק

היא יושֶׁבֶה לַחֲלוֹן
וְשׁוֹרְקָה שְׁעָרָה,
בְּעֵינֶיכֶם היא פְּרוֹצָה
וּבְעֵינֵי היא בָּרָה.

מֶר לִי מֶר, לְבִי
הַיּוֹם עָלִי רַע,
אִם רַחֵלָה אֵינְנָה —
אֲנִי אֵנָה בָּא?

פֶּה יֵשׁ לְבָרִיּוֹת
וְהוֹלְכוֹת הֵן רְכִיל,
אֵךְ רַחֵלָה לִי היא
וְאֲנֹכִי לְרַחֵל.

מֶר לִי מֶר, לְבִי
הַיּוֹם עָלִי רַע,
אִם רַחֵלָה אֵינְנָה —
אֲנִי אֵנָה בָּא?

בְּעָרֵב כִּי־אֵצֵא
אֶל מַשְׁעוֹל הַקֶּמֶה –
וְרַחֵלָה אֵין עָמִי –
אֵין עָמִי הַנֶּשֶׁמָה.

מֶר לִי מֶר, לִבִּי
הַיּוֹם עָלִי רָע,
אִם רַחֵלָה אֵינָנָה –
אָנִי אָנָה בָּא?

שָׁבָלִים, גִּבְעוֹלִים,
לְרַחֵלָה שָׂאוּ שְׁלוֹמִי
וַעֲנוּ בִי: אִם תֵּאָחֵר –
וּמִתִּי בְּמִקּוֹמִי.

מֶר לִי מֶר, לִבִּי
הַיּוֹם עָלִי רָע,
אִם רַחֵלָה אֵינָנָה –
אָנִי אָנָה בָּא?

זֶמֶר נוֹגָה

רחל

בית 1

הַתִּשְׁמַע קוֹלִי, רַחוּקִי שְׁלִי,
הַתִּשְׁמַע קוֹלִי, בְּאֶשֶׁר הִנֵּךְ –
קוֹל קוֹרָא בְּעֹז, קוֹל בּוֹכָה בְּדִמִּי
וּמַעַל לְזִמְן מִצְוָה בְּרַכָּה?

בית 2

תִּבֵּל זֶה רִבָּה וּדְרָכִים בָּהּ רַב.
נִפְגָּשׁוֹת לְדֶק, נִפְרָדוֹת לְעֵד.
מִבְקֶשׁ אָדָם, אֶךְ כּוֹשְׁלוֹת רִגְלָיו,
לֹא יוֹכֵל לְמַצֵּא אֶת אֲשֶׁר אָבֵד.

בית 3

אַחֲרוֹן יָמֵי כָּבֶד קָרוֹב אוֹלִי,
כָּבֶד קָרוֹב הַיּוֹם שֶׁל דְּמָעוֹת פְּרִידָה,
אַחֲכָה לָךְ עַד יִכְבּוּ חַיִּי,
כְּחֻכּוֹת רַחֵל לְדוֹדָה.

ימים לבנים

לאה גולדברג

בית 1

ימים לבנים, ארפים כמו בקיץ קרני-החמה.
שלות-בדידות גדולה על מרחב הנהר.
חלונות פתוחים לרוחה אל תכלת-דממה.
גשרים ישרים וגבהים בין אתמול ומחר.

בית 2

לבבי התרגל אל עצמו ומונה במתינות דפיקותיו.
ולמתק הקצב הרך נרגע, מתפייס, מותר,
בתינוק מזמר שיר-ערשו בטרים יסגר את עיניו,
עת האם הלאה נרדמה ופסקה מזמר.

בית 3

כל-כך קל לשאת שתיקתכם, ימים לבנים וריקים!
הן עיני למדו לחיד וחדלו משכבר
לזרז על לוח-שעון את מרוץ הדקים.
ישרים וגבהים הגשרים בין אתמול ומחר.

עוד חוזר הנגון

נתן אלתרמן

עוד חוזר הנגון שזנחת לשוא
והדרך עודנה נפקחת לארץ
וענן בשמיו ואילן בגשמיו
מצפים עוד לך, עובר ארח.

והרוח תקום ובטיסת נדנדות
יעברו הברקים מעליך
וכבשה ואילת תהיינה עדות
שלטפת אותן והוספת ללכת

— שידוך ריקות ועירך רחוקה
ולא פעם סגדת אפים
לחורשה ירקה ואשה בצחוקה
וצמרת גשומת עפעפים.

להשאיר

שלמה טנאי

לא לומר את הכל;
 גם העץ אומר רק גזע ועלים
 ומשאיר שרשים באפלה.
 לא לעבר כל הגבולות;
 גם אלהים מספר רק שמש,
 ירח וכוכבים
 ומשאיר יקומים
 מעבר למכאובי הדעת.
 לא לפרש את האדם עד תם.

בכל לבי אמת

יהודה הלוי

בכל לבי, אמת, ובכל מאדי / אהבתיך, ובגלויי וסודי.
 שמך נגדי — ואיך אלך לבדי? / והוא דודי — ואיך אשב יחידי?
 והוא גרי — ואיך ידעך מאורי? / ואיך אצען? — והוא משען בידי!
 הקלונני מתים, לא ידעו כי / קלונני על כבוד שמך כבודי.
 מקור חיי — אברךך בחיי, / וזמירתי — אומרך בעודי!

שחי לאל

שלמה אבן גבירול

שחי לאל, יחידה החכמה, / ורוצי לעבד אותו באימה.
 לעולמך פני לילך ויומך, / ולמה תרדפי הבל ולמה?
 משולה את בחייתך לאל חי, / אשר נעלם כמו את נעלמה.
 הלא אם יוצרך טהור ונקי — / דעי כי כן טהורה את ותמה.
 חסין ישא שחקים על זרועו — / כמו תשאאי גויה נאלמה.
 זמירות קדמי, נפשי, לצורך / אשר לא שם דמותך באדמה.
 קרבי, ברכו תמיד לצורכם / אשר לשמו תהלל כל נשמה!

לבדי

חיים נחמן ביאליק

בית 1

כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
 שירה חדשה את־בקר חיייהם הרנינה;
 ואני, גוזל רך, נשתכחתי מלב
 תחת כנפי השכינה.

בית 2

בְּדָד, בְּדָד נִשְׁאַרְתִּי, וְהִשְׁכִּינָה אֶף־הִיא
כִּנְף יְמִינָה הַשְּׁבוּרָה עַל־רֹאשֵׁי הָרְעִידָה.
יָדַע לְבִי אֶת־לִבָּהּ: חָרַד חָרַדָּה עָלַי,
עַל־בְּנָה, עַל־יְחִידָה.

בית 3

כָּבֵר נִתְגַּרְשָׁה מְכַל־הַזְּוִיּוֹת, רִקְעוֹד
פִּנְתַּ סֵּתֵר שׁוֹמֵמָה וְקִטְנָה נִשְׁאַרָה —
בֵּית־הַמְדָּרֶשׁ — וְתַתְּכֶם בְּצֹל, וְאָהִי
עֲמָה יָחַד בְּצֹרָה.

בית 4

וְכִשְׁכֹּלָה לְבָבִי לַחֲלוֹן, לְאוֹר,
וְכִשְׁצֹר־לִי הַמָּקוֹם מִתַּחַת לְכִנְפָּה —
כְּבֹשָׁה רֹאשָׁה בְּכַתְפִּי, וְדַמְעָתָה עַל־דָּף
גְּמָרְתִּי נִטְפָּה.

בית 5

חָרַשׁ בְּכַתָּה עָלַי וְתַתְּרַפֵּק עָלַי,
וְכִמּוֹ שֹׁכָה בְּכִנְפָּה הַשְּׁבוּרָה בְּעַדִּי:
"כֹּלֶם נִשְׂאָ הָרוּחַ, כֹּלֶם פָּרְחוּ לָהֶם,
וְאוֹתֵר לְבָדִי, לְבָדִי..."

בית 6

וְכָעֵין סִיּוֹם שְׁלִקְיָנָה עֲתִיקָה מָאֵד,
וְכָעֵין תְּפִלָּה, בְּקִשָּׁה וְחִרְדָּה כְּאַחַת,
שְׁמָעָה אֲזָנִי בְּבִכְיָה הַחֲרִישִׁית הִהִיא
וּבְדַמְעָה הִהִיא הָרוֹתַחַת —

יֵם הַדְּמָמָה פּוֹלֵט סוּדוֹת

חַיִּים נַחֲמָן בִּיאֲלִיק

יֵם הַדְּמָמָה פּוֹלֵט סוּדוֹת,

וְכִל־הָעוֹלָם כֻּלּוֹ שׁוֹתֵק;

וּמֵאַחֲרֵי הָרַחֲמִים

שָׁאוֹן הַנַּחֵל אֵינוֹ פּוֹסֵק.

שְׁחֹר הַלֵּילָה הוֹלֵךְ כּוֹבֵשׁ,
מְרַכֵּיב צֶל עַל־צֶל וְכּוֹפֵל;
דּוֹמֵם אֲלֵי־הַמַּחְשָׁכִים
כּוֹכֵב אַחֵר כּוֹכֵב נּוֹפֵל.

וּבְהַשְׁתַּתֵּק כָּל־הָעוֹלָם,
אַרְגִּישׁ: לְבִי עֵר וּמַדְבֵּר;
אַרְגִּישׁ: מַעֲיֵן טְהוֹר אֶחָד
הוֹמָה אֵט שֵׁם וּמַתְגַּבֵּר.

אוֹמֵר לְבִי לִי בְחֻשָּׁאִי:
"בְּנִי! חֲלוּמוֹתֶיךָ בָּאוּ;
נִפֹל כּוֹכֵב מִרְקִיעַ —
הָאֲמִינָה — לֹא שָׁלָךְ הוּא.

עוֹד שָׁלָךְ קְבוּעַ אֵיתָן
וּבְמַשְׁבָּצָתוֹ יִזְרַח שָׁמָּה;
שֹׂא עֵינֶיךָ — הִנֵּה שֵׁם הוּא
קוֹרֵץ, רוֹמֵז לְךָ נְחֻמָּה."

וּבְהַשְׁתַּתֵּק כָּל־הָעוֹלָם
אֲשֶׁב אֲבִיט אֶל־כּוֹכְבִּי;
לִי אֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד —
הוּא הָעוֹלָם שֶׁבְּלִבִּי.

אַמֶּת אַחַת וְלֹא שְׁתֵּי־

אורי צבי גרינברג

רְבוּתֵיכֶם לְמַדּוֹ: אֶרֶץ בְּכֶסֶף נִקְנִית.
קוֹנִים אֶת הַנִּיר וְתוֹקְעִים בּוֹ מַעְדָּר.
וְאַנְכִי אוֹמֵר: אֵין אֶרֶץ בְּכֶסֶף נִקְנִית
וּבְמַעְדָּר גַּם חוֹפְרִים וְקוֹבְרִים אֶת הַמֶּת.

וְאַנְכִי אוֹמֵר: אֶרֶץ נִכְבְּשֶׁת בְּדָם.
וְרִק הַנִּכְבְּשֶׁת בְּדָם, מְקַדֶּשֶׁת לְעַם
קֹדֶשֶׁת הַדָּם.

וְרִק הַהוֹלֵךְ אַחֲרֵי הַתּוֹתַח בְּשָׂדֶה,
זוֹכָה כֵּן לְלָכֶת אַחֲרֵי מַחְרָשָׁתוֹ הַטּוֹבָה
עַל זֶה הַשָּׂדֶה שֶׁנִּכְבְּשׁ.

ורק זה השדה, נותן לחם מזין ומבריא,
והבית הקם על תלו הוא מבצר ומקדש,
כי בזה השדה דם-כבוד.

רבותיכם למדו: המשיח יבוא בדורות הבאים
ויהודה תקום בלי אש ובלי דם.
היא תקום עם כל עץ, עם כל בית נוסף.
ואנכי אומר: אם דורכם יפגור
ולא ידחק בידיו ודפקיו את הקץ
ובאש לא יבוא עם מגן של דוד
ובדם לא תבאנה ארכבות סוסיו -
לא יבוא המשיח בדור גם רחוק.
לא תקום יהודה.

והייתם למס חי לכל שליט נכרי.
ביתכם יהי קש לגצו של כל זר.
ועצכם יכרת עם פריו הבשל.
וכרסכם תבקע על פרשה ביד צר.
ושויו של בחור כשויו של תינוק
לחברו של אויב - -
ורק פטפוטכם ישאר - שלכם...
ועדות קלונכם - בבית עקד ספרים.
וקללת עד בחתונה הפרצוף.

רבותיכם למדו: יש אמת אחת לאמות:
דם תחת דם - ולא היא אמת-יהודים.
ואנכי אומר: אמת אחת ולא שתים.
כשמש אחת וכשם שאין שתי ירושלים.
כתובה בתורת הכבוש של משה ויהושע
ועד לאחרון מלכי ולביאי הפצוע,
אמת, ששני גליות ובוגדים אכלוה.
וזה יהי יום ומנחל מצרים עד פרת
ומים עד מעבר מואב יעלו בחורי
וקראו את אויבי ומשנאי אל הקרב האחרון.

ירשה
חיים גורי

האֵל בָּא אַחֲרָיו.
וְלֹא יָדַע אֲבֹרָהִם כִּי הוּא
מְשִׁיב לְשָׁאֵלֶת הַיֶּלֶד,
רֹאשִׁית־אוֹנוֹ בְּעֵת יוֹמוֹ עָרֵב.

נִשָּׂא רֹאשׁוֹ הַשֵּׁב.
בְּרֹאוֹתָו כִּי לֹא חָלַם חֲלוֹם
וְהַמְּלֹאךְ נָצַב —
נִשְׁרָה הַמֶּאֱכָלֶת מִיָּדוֹ.

הַיֶּלֶד שֶׁהִתַּר מֵאֶסוּרִיו
רָאָה אֶת גֵּב אָבִיו.

יִצְחָק, כְּמִסְפָּר, לֹא הֶעֱלָה קֶרֶבָן.
הוּא חַי יָמִים רַבִּים,
רָאָה בְּטוֹב, עַד אוֹר עֵינָיו כָּהָה.

אָבֵל אֶת הַשְּׁעָה הֵהִיא הוֹרִישׁ לְצֶאֱצָאִיו.
הֵם נוֹלְדִים
וּמֶאֱכָלֶת בְּלִבָּם.

מְזֻמֹּר

אדמיאל קוסמן

אֲמֵן, שֶׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָנוּ קְטַנְטָנִים כְּאַלֶּה. קְטַנְטָנִים
מָאָד, בְּבִקְשָׁה, מִתַּחַת לְגִלְקִסְיוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁלָּךְ.
אֲמֵן, שֶׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָנוּ קְטַנְטָנִים מָאָד, בְּגִדְל זֶרֶת, מִתַּחַת
לְגִלְקִסְיוֹת, לְשִׁמְשׁוֹת, וְלִשְׁבִּילִים שֶׁל הַחֶלֶב, הַמִּים, וְהָאוֹר הָעֵז שֶׁלָּךְ.
אֲמֵן, שֶׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָנוּ בְּמִדָּה אַחֲרֵת, קְטַנְטָנִים כְּאַלֶּה, לֹא נִרְאִים, לֹא מְבִינִים
וְלֹא רוֹאִים בְּכָלֵל מָה יֵשׁ לָךְ מָה אֵין. מָה אֲכַפֵּת לָךְ? תַּעֲשֶׂה אוֹתָנוּ
פְּצֻפוֹנִים, בְּגִדְל זֶרֶת, וְנִהְלֵלְךָ עַל כָּךְ, אֲמֵן.

תְּבִיאַי אֵיזָה חֲדוּשׁ

אלחנן ניר

בְּחַיִּיךָ, תָּבִיא אֵיזָה חֲדוּשׁ.
 מִשְׁהוּ זָנִיחַ, לֹא אֶגְרוֹסֶע גְּלִיק,
 לֹא קוֹלוֹת וּבְרָקִים אוֹ אֵיזָה בִּיג־דִּיל
 אֲבָל בְּחַיִּיךָ, שְׁחִרָר לָנוּ כָּבֶר מִשְׁהוּ.
 תֵּן מִשְׁהוּ מִינּוּרִי, נָטוּל חֲשִׁיבוֹת,
 בְּלִי מַלִּים וְהַקְדָּמוֹת וְהַתְנַצְּלוֹת,
 כִּי בְּאַמָּת לֹא חָשׁוּב מָה
 וְלֹא נָעִים לְבַקֵּשׁ.
 אֲבָל הַפַּעַם בְּנִגּוּד לְכָל הַכְּלָלִים:
 שְׁחִרָר לָנוּ מִשְׁהוּ.
 רְאֵה אוֹתָנוּ
 לֹא צְדִיקִים וְלֹא חֲסִידִים וְלֹא גְּאֻלָּה לְמַעַן שְׁמֶךָ,
 רְאֵה כִּי צַד אָנוּ דְּשִׁים בְּעֶרְפֶּל
 רְצִים אַחֵר הַהֶבֶל וּמִזְקִינִים מִבְּלִי מִשִּׁים,
 אִזּוֹ אִם אֵין פְּנִיךָ הוֹלָכִים
 לְפָחוֹת תִּבְרִיחַ סְעָרָה קִטְנָה מַעֲבָר לְגִבּוֹל,
 תַּחֲבִיא בְּתֵא הַמִּטְעֵן
 שְׁבֶר רַעְבוֹן לְמִמְשָׁלֶת הַלִּילָה הַכְּבוֹיָה שְׁלָנוּ.
 אֲנִי נִשְׁבַּע שְׁלֹא נִדְקָדֵק וְלֹא נִתְפַּלֵּל
 (אֲפִלּוּ לֹא אֵיפֹה הִיִּית בְּשׁוֹאָה),
 נִשְׁמַח עַל כָּל פְּרוּר וְנִדַּע שְׁהוֹרֶדֶת חֲדוּשׁ
 אֶל חַיֵּינוּ הַיְּבֵשִׁים, הַמְּסוּרִים בְּיָדֶיךָ

בֵּן נָעוּל

רחל

בֵּית 1

מִי אַתָּה? מִדּוּעַ יָד מוֹשָׁטָת
 לֹא פּוֹגֶשֶׁת יָד אַחוֹת?
 וְעֵינִים אֵךְ תִּמְתָּנָה רָגַע
 וְהִנֵּה שְׁפָלוּ כָּבֶר נְבוֹכוֹת.

בֵּית 2

בֵּן נָעוּל. לֹא שְׁבִיל אֱלֹיו, לֹא דֶרֶךְ.
 בֵּן נָעוּל – אָדָם.
 הַאֵלֶךְ לִי? אוֹ אֶכָּה בְּסָלַע
 עַד זֹב דָּם?

בראש השיר מופיעה ההקדשה: "לזר".

* רחל (רחל בלובשטיין, 1890–1931) – משוררת עברית. השיר נכתב באדר תרפ"ח (1928).

כל הבגרויות בספרות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/literature